

1018: *Mirone Ostalensi* (*Cart. St. Cugat* II, 84 i 119); 1057: conveni entre R. Berenguer I i el comte de Besalú: «castrum de *Col-tort*⁴ --- in pignora Raimundo comite cum Eneas Mironis de *Ostales*» (Monsalv. xv, 284, 5f.); 1129: A. de *Ostoles* (*BABL* IV, 505); 1149: donen a Raimundus de *Ostoles* el territori i ciutat de Tarragona (Font Rius, *C.d. p.* § 69); 1150: Miron de *Ostoles* da al monast. de S.M. de Amer «omnes illos mansos de Bullols» (Hinojosa, *Reg. Señ. C.* p. 78); 1168: «Miron de *Ostoles* --- super castrum de *Roca-chorba* ---» (i *Ostoles* repetit dos o tres cops més) (*Li. Fe. Ma.* § 483, 2 ss.), «--- Raimundi de *Ostoles*» ib., p.513 i 2f. (aquí amb una variant, *Ostales*); 1184 i 1187: l'abat del Mon. d'Amer infeuda al senyor de *Hostoles* els drets del mercat (cita de docs. de l'*A.C.A.* 15 Font Rius, *o.c.*, p. 603, n. 22, 23, 25); 1372: «*Berengarius hostales*», obrer de la fàbrica de l'esgl. de Sta. Eulàlia, de la ci. de Mallorca (*BSAL* IV, 232a).

E) En una o diverses capitulars carolíngies apareix el mot *hostolensis*, que sembla ser el gentilici d'aquesta vall, però amb un caràcter singular, d'històrica importància. Un precepte de Carles el Simple, a. 899, concedint drets a l'Esgl. d'Elna (llavors en vies d'ampliació restauradora), decideix: «si infra 25 istas villas --- homines *hostolenses* vel *hispani* fuerint, quidquid jus disci inde exire debeat, totum ad opus Sancte Rossilionensis ecclesie jure concedimus obtinendum» (*Cat. Car.*, II, 110.7), (ja p.p. *Hist. Igd.* v, 105), i pel mateix Abadal, si bé datat de 898, en «Diplomes Carolingis a Cat.» (Elna VII, p. 110).

Se'n dedueix que aquests «hispani», refugiats de la maror sarraïna en el Rosselló, devien ja ser gent nombrosa i productiva, afincats i explotadors de la terra, al cap d'algunes generacions, puix que el rei 35 carolingi disposà que tots llurs tributs servissin per a la restauració de l'església episcopal i dels seus béns i recursos. Però aquests *hispani* eren *hostolenses* i havien de ser nombrosos i importants.

Sembla una hipòtesi raonable admetre que la vall 40 d'Hostoles, en el S.VIII (o principis del IX) hauria estat un focus robust de resistència contra els sarraïns. No eren gent feble: sempre rebels, no cedint en llurs drets. Com ho foren molt més tard en la revolta dels remences contra els seus senyors, amb focus a 45 Hostoles, capitanejats per Verntallat.⁵ Recordem els fets d'Aizó, que justament tenen llur focus a Osona, prop d'Hostoles. Bo i refugiats, tampoc no serien gent fàcil ni submissa. Potser també per això s'expliqui que Carles el Simple disposés de llurs béns.

Sospito, en efecte, que n'hi haurà encara algun altre testimoni, no tan ben conservat. Un precepte anterior, de Carles el Calb, datat de 877, «donne au comte *Oliba*, les terres confisquées pour trahison, sur *Miron*, fils de *Bera*, *Fredarius* et *Hostolisus*», 55 p.p. la *Hist. Igd.* m. 1647.⁶ S'endevina que aquest

últim personatge és un *Hostolese* (en còpia un poc deturpada), o sigui un dels «hispani» o *hostolesos*, refugiats o no, que havia pres part en l'intent d'independència del Comte Bera de Barcelona declarat traïdor pels Francs —tal com mil anys més tard seran declarats traïdors a Espanya, o separatistes, els catalans autonomistes o federals.⁷

Encara que no tot ha quedat ben establert en aquesta qüestió, hi tenim almenys robustos indicis, que el gentilici *Hostolès* ja existia, amb aquesta forma fonètica en *-tol-*, des del S.X, probt. ja en el IX. I demostració indirecta que el nom de la vall que ens ocupa ja existia aleshores en la forma *Ostoles*.

G) En fi, tan important i difós devia ser aquest gentilici que en arcaïcs documents vigatans, el trobem, convertit, o quasi petrificat, com a nom propi de persones. En un doc. de 898, una venda en el te. de Carerac = St. Pere de Casserres, un dels testimonis que signen es diu *Osteleses* (*Dipl. Cat. Vic.* § 26, p. 5.14) (notem que St. P. de Casserres no està separat de la vall d'Hostoles, més que per la gorja del Ter a les Guïlleries, 15 k.). 958: «terra de --- *Ostalesse*», afr. d'un camp de Manlleu (ib. § 308). 989: un *Osteleso* signa un doc. de Vilatorça (ib. 538.3f). Sembla com si els *hostolesos* que havien hagut d'abandonar llur vall davant un reflux sarraí de la fi del S.IX, fins cap a mj. S.X, es refugiaren d'una banda en el Rosselló, i de l'altra banda a les garrotxes de Guïlleries i Osona, contigües a l'O. d'Hostoles, on l'acció de Lluís el Piadós i Carles el Calb va restablir també la reconquesta cristiana.

ETIM. Es veuen dues vies practicables, ben sostenibles, i totes dues amb fonaments ben coneguts sobretot els de la primera.

α) El ll. *STABULA*, plural de *STABŪLUM* 'lloc d'estar, el lloc on s'està', continuat en les llengües romàniques, sobretot amb el sentit d'estatge d'animals, establa: documentat de sobres en català, des de Llull i en la llengua viva i de sempre (*DECat.* III 750b56-751a10), però la toponímia ens la mostra, com a femení en *-a* i aplicat a comes i valls: Coma i pda. de *læz æstábbles*, clotada canigonena de la vall de Prats de Molló, afluent de la ribera de La Parcigola, oit allí 1959: on es pot tractar de barraques de pastors etc; *læz estábbles* a Cotlliure; *establa* en tres fonts gascones dels Ss. XIV-XV, i oc. ant. *estable* 'estatge de gent i de mercaderies' (*PSW, DECat.* III, 75a, 13ss.).

I no és pas una hipòtesi forçada suposar que, ja en el llatí vulgar pirinenc, coexistís amb *STABULA* una variant contracta *STAULA*, tal com l'italià parteix de bases contractes **FAULA*, **TAULA*, **PARAULA* d'on les formes *parola*, *tola*, *folà*, més o menys generals en aqueixa llengua romànica; el ll. *PABULA* apareix contret en el romànic *PAULA* 'pasturatges', d'on el port. dial. *poula* 'guaret', i el roms. *păulă*; és la variant